

Informatiebulletin Nationaal Park Oosterschelde september 2001, nummer 3

Bron: Informatiebulletin Nationaal Park Oosterschelde

Voor activiteiten overzicht kijk op www.npoosterschelde.nl

Oosterscheldekering

Vissen in een Nationaal Park. Kan dat?

De Oosterschelde zoals die er nu uitziet en wordt gewaardeerd, is mede het resultaat van menselijke invloed en menselijk medegebruik. Menselijke invloed is onder meer zichtbaar in de dijken, kunstmatige oevers waarin allerlei organismen leven. De kreeft bijvoorbeeld voelt zich daar goed thuis. De schelpdierbestanden in de Oosterschelde zijn ook een belangrijk gevolg van menselijk handelen: bijvoorbeeld de mossel- en oesterkweek. Dat in het Nationaal Park Oosterschelde mag worden geproduceerd is bijzonder. Bij de instelling is dit uitdrukkelijk erkend. Dit was voor de visserijsector ook reden om in te stemmen met de nieuwe status van de Oosterschelde. De visserij heeft ook in het Beleidsplan Oosterschelde altijd een nadrukkelijke plaats gehad. Daarin volgt de visserij qua belang op korte afstand de natuur.

De visserij heeft in de Oosterschelde een lange traditie. Het meest bekend is de Oosterscheide om haar mosselen, al vanaf 1897 zijn er mosselpercelen. Ook de oesters en kokkels kennen we als producten uit de Oosterschelde. En natuurlijk staan de Oosterscheldekreft en Oosterscheldepaling in de kijker als streekproducten met een goede culinaire reputatie. Heel apart is de weervisserij op ansjovis. Door het afnemen van de ansjovis zal deze op den duur echter kunnen verdwijnen. Ook heeft de Oosterschelde een belangrijke functie als kinderkamer voor vissen uit de Noordzee zoals schol, tong, haring en bot.

Er is een Oosterschelde van vóór 1986 en één van na 1986: de stormvloedkering. Na het gereedkomen van de stormvloedkering en de compartimentering is de stroming veel minder geworden. Dat was gunstig voor de mosselen ten westen van de Zeeland. Deze werden geschikter voor de mosselweek. Ook de kreeft heeft van de stormvloedkering geprofiteerd. De kreeftenstand krabbelde na grootschalige sterfte in de winter van 1962/1963 langzaam overeind. Maar de stormvloedkering en de compartimentering lijken ook een negatief effect te hebben op de mogelijkheden voor mosselzaad. Voor 1986 was er veel stroming en volop mosselzaad. Slecht één keer na 1986 werd in de Oosterschelde mosselzaad op de bodem aangetroffen, namelijk in 1994. Op het moment dat deze bijdrage wordt geschreven hebben mosselkwekers voor het eerst na 1994 weer mosselzaad op de bodem gezien. De natuur laat zich dus moeilijk verklaren.

Betekent dit dat het de vissers vrij staat hun gang te gaan? Uiteraard niet. De vissers realiseren zich heel goed dat zij hun kost verdienen in een natuurgebied en zij gaan daar ook als zodanig mee om. Vissen kan alleen met een vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet. Is de overheid een vergunning verleent, wordt door het opleggen van voorwaarden het natuurbelang behartigd. Daarnaast heeft de schelpdiersector onlangs een visie gepresenteerd waarin staat op welke wijze zij duurzaam wil vissen in natuurgebieden als de Oosterschelde en de Waddenzee. Niet alleen wordt gekeken naar het economisch aspect, maar ook of de visserij ecologisch verantwoord is en of de visserij mag rekenen op maatschappelijke acceptatie.

Door zo te handelen kan de hierboven gestelde vraag volmondig met ja worden beantwoord.

Hans van Geesbergen Secretaris van Zevibel

Gemalen aal

Omdat we het maar niet afleren om wat al te heftig te reageren op gebeurtenissen die de maatschappij raken, bedenken we jaren later weer oplossingen om eerder uitgevoerde maatregelen gedeeltelijk terug te draaien. Zo is het ook met de Deltawerken. Vol enthousiasme hebben we dijken versterkt, deltawateren afgesloten en talloze kleine uitwateringssluizen vervangen door enkele grote gemalen. Nu komt de tijd van het 'verzachten van de deltaranden'. Met name vissoorten waarvan de trek bepaald wordt door zoet/zout-overgangen komen in de problemen door de harde scheidingen die in de afgelopen decennia tussen zoet en zout zijn aangebracht. De bekendste hiervan is wel de aal of paling. Kon de aal vroeger nog vrij rivieren op en af en polders in en uit zwemmen, nu blokkeren dammen en gemalen de weg. De aanstond in de binnenwateren wordt daardoor steeds afhankelijker van het uitzetten van glasaal. En als tenslotte de tijd rijp is om te gaan paaien, loopt de weg van de schieraal naar buiten veelal via de centrifugaalpompe van een gemaal....

Al jaren komen er signalen van de beroeps- en sportvisserij dat de aalstand in de Zeeuwse binnenwateren sterk afneemt. Naast de genoemde afsluiting van deltawateren en vervanging van uitwateringssluizen door gemalen zal de visserijsector zelf hier ook

deels debet aan zijn. Het hermetisch afsluiten van uitwateringskanalen met fuiken in de tijd dat de schieraal wegtrekt, levert misschien even leuke vangsten op, maar is niet bepaald bevorderlijk voor de reproductie. Ook het feit dat glasaal het goed doet als gefrituurde lekkernij in Portugal en Spanje en daarvoor massaal weggevangen wordt voor de Portugese kust, zal de aanstond niet ten goede komen.

In een poging het tij te keren is door de provincie Zeeland in 1994 het project 'Verbetering intrekmogelijkheden glasaal' gestart. Glasaal is de levensfase waarin aal vrijwel transparant en zo'n 8 cm lang is. In het kader van dit project is in 1995 bij wijze van proef een kunstmatige intrekvoorziening aangelegd bij gemaal Prommelsluis op Schouwen. De zogeheten aalgoot. Via deze goot klimmen duizenden glasaaltjes per jaar omhoog en stromen vervolgens de polder in om zo de aalstand te versterken. Het succes van de intrekvoorziening bij gemaal Prommelsluis heeft ertoe geleid dat inmiddels meerdere aalgoten zijn aangelegd.

Langs de Oosterschelde is dit het geval bij de gemalen Duiveland (bij Ouwerkerk) en Dekker (bij Kattendijke/Wemeldinge). Jammer is wel dat de landelijk geconstateerde neergaande trend in de intrek van glasaal zich ook bij deze goten lijkt door te zetten. Nadeel van een aalgoot is dat het een erg selectieve voorziening is. Soorten als stekelbaars en (broed van) platvissen kunnen via een aalgoot niet in het binnenwater komen. Een goed alternatief voor deze soorten is de vishevel. Dit is een constructie waarbij een lokstroom van zoet polderwater gecombineerd wordt met een leiding die water terughevelt van het buiten- naar het binnenwater. Afgelopen jaar is bij gemaal Campen in Oost Zeeuwsch-Vlaanderen een vishevel aangelegd. Naast glasaal en stekelbaars blijken hiermee botbroed, gronden en tongbroed in het polderwater terecht te komen. Ik neem aan dat langs de Oosterschelde ook nog wel een plaats te vinden zal zijn waar zo'n vishevel beproefd kan worden.

André van de Straat Provincie Zeeland.

De première

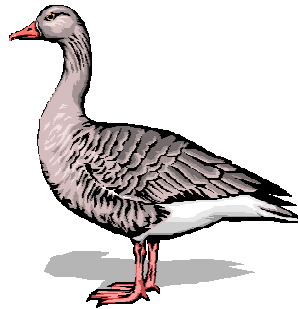
Met natte laarzen door de Prunje.

Woensdag 27 juni, half twee 's middags. Een Staatsbos-groene auto markeert de plek waar het allemaal gaat gebeuren. De eerste excursie door de Prunje. Voor deze première heeft Dirk Fluijt, boswachter van Staatsbosbeheer, op de eerste plaats de omwonenden van het gebied uitgenodigd. Hij zegt daarover: 'Deze mensen hebben het allemaal van nabij meegemaakt. De afgelopen jaren is er "in hun achtertuin" gegraven, daar waar hun familie soms jaren heeft geboerd. We willen hen graag laten zien waarvoor we dat hebben gedaan'. Ruim twee jaar geleden is de Dienst landelijk Gebied begonnen met de herinrichting van de Prunje. Deze werkzaamheden maken onderdeel uit van het Plan Tureluur: het natuurontwikkelingsprogramma voor de Oosterschelde. Shovels en graafmachines brachten oude kreekpatronen terug, vertelt Fluijt. Als uitgangspunt voor de herinrichting is gekozen voor het landschap van rond 1600.

Waar die krekken precies gegraven zijn, ondervonden de genodigden al snel. Een brede kreek moest worden overgestoken. Bij een doorwaadbare plek en dankzij ieders laarzen kon dat gelukkig zonder natte voeten. De oversteekplek is aangelegd voor de koeien die het gebied gaan begrazen. Om het begrazen te structureren hebben Staatsbosbeheer, de Vereniging Natuurmonumenten en Schouwse boeren een graascoöperatie opgericht. De deelnemende boeren mogen in de periode van juni tot november vee in het gebied laten grazen. Die begrazingsperiode is niet willekeurig gekozen.

In november worden de ganzen verwacht. Door de begrazing net iets eerder te stoppen krijgt de vegetatie de kans om een klein beetje uit te lopen. Het korte, malse gras is prima voedsel voor de ganzen die de Oosterschelde aandoen om te overwinteren. Onder de aanwezigen ontstaat de discussie of de ganzen wel naar dit gebied komen. De concurrentie is zwaar: wintertarwe is een erg geliefd ganzenmaal. De verwachting is echter, gezien de tienduizenden ganzen die afgelopen winter in het gebied hebben gegraasd, dat de Prunje de concurrentie zeker aan kan.

Dat pas in juni met begrazing kan worden gestart heeft te maken met het einde broedseizoen. Maar om het gebied geschikt te maken voor broedvogels is niet alleen een goede begrazing belangrijk. Kees de Lange, districtshoofd van Staatsbosbeheer ligt toe. Het waterpeil speelt een belangrijke rol bij het beheer van het gebied. In het voorjaar gaat het peil omlaag en vallen stukken slik droog. Dit zijn uitstekende broedgebieden voor kale grondbroeders als de kluut, sternen en plevieren.' In het afgelopen broedseizoen hebben al grote aantallen vogels het gebied ontdekt. Waaronder 60 paar visdief, 40 paar plevieren (strand, bontbek en kleine), 300 paar kokmeeuw, 250 paar kluut en de nodige Kievitten, scholeksters, grutto's, tureluurs, eenden en graspiepers.

Aan de plannen voor de recreatieve invulling van het gebied wordt hard gewerkt. Dat is nodig want de Prunje is inmiddels bij veel natuurvorschers en natuurgenieters bekend en het parkeren op de Delingsdijk leidt soms tot gevaarlijke taferelen. Een van de aanwezigen benadrukt dat ook de andere gebieden op de zuidkust van Schouwen druk worden bezocht en dat daarbij veel rommel wordt achtergelaten. Daarvoor worden in de toekomst goede oplossingen gezocht. Een goede balans tussen recreatief medegebruik en het beschermen van de natuurwaarden van het gebied blijft daarbij steeds het doel. Via dezelfde doorwaadplek als de deelnemers gekomen zijn verlaten ze het gebied. Een bewoner verzucht dat het toch wel mooi geworden is. Het is een bijzonder gebied om in je achtertuin te hebben.

In dit informatiebulletin houden wij op de hoogte van toekomstige ontwikkelingen en activiteiten in het gebied.

Natuurlijk kunt u ook contact opnemen met Staatsbosbeheer, tel: 0111- 401453

Plan Tureluur: Natuurontwikkelingsplan voor de Oosterschelde.

Als het tij keert

De relatie tussen duikers en vissers is als het tij. Op en af, en weer op. Samen stonden ze sterk voor een open Oosterschelde. De beelden en verhalen die sportduikers mee naar boven brachten van de prachtige natuur onder water, vulden het pleidooi van de vissers aan. Door gezamenlijk optreden bleef de Oosterschelde (gedeeltelijk) open, voor allen. Het tij was hoog. Daarna volgde een periode waarin de relatie langzaam verslechterde. Het gunstig tij verliep. In de jaren negentig ebde het flink. Zo sterk, dat men letterlijk elkaar uit de Oosterschelde probeerde te werken. Vissers verweten duikers hun netten kapot te snijden. Andersom verweten duikers vissers het plaatsen van 'pest' netten waardoor zij niet veilig het water in konden gaan.

Van beide kanten zijn verschillende bemiddelingspogingen ondernomen, zonder resultaat. Het tij bleek moeilijk te keren. Toch lukte dat op 24 april jongstleden en wel op een verbluffend eenvoudige manier. De sleutelwoorden zijn wederzijds respect en begrip. Beide partij (h)erkennen elkaars recht om, daar waar dat wettelijk is toegestaan, netten te plaatsen of te water te gaan. De vissers plaatsen hun netten zodanig dat zij sportduikers niet hinderen of in gevaar brengen. Anderzijds lichten de sportduikorganisaties hun achterban in over het herkennen van netten en het waarom van de vangst van bepaalde diersoorten.

De eerste artikelen daarover zijn al in bladen als Onderwatersport en Duiken verschenen. Bovendien maken het Breed Overleg Deltawateren en de ANWB een informatieboekje over de waarde en beleving van de Oosterscheide voor sportduikers. In dat boekje wordt ruim aandacht aan het herkennen van vistuig besteed. Als symbool van het hervonden vertrouwen is op 25 augustus, tijdens de Havendagen in Zierikzee, het Oosterscheldeboekje voor duikers door de vissersvloot aangeland. Het boekje wordt gratis onder Oosterscheldeduikers verspreid. Mocht er onverhoopt toch schade aan netten worden toegebracht, dan is er de WA-verzekering van de sportduiker of die van de Nederlandse Onderwatersport Bond om de visser schadeloos te stellen.

De Oosterschelde blijft open, voor allen.

Alfons Finkers, Beleidsmedewerker ANWB en sportduiker.